

Marek Bidziński

"Kontrola cywilna nad siłami zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej", Andrzej Żebrowski, Warszawa 1998 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 12,
168-170

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

nieuczciwej konkurencji z 1926 roku) oraz na tle innych ustawodawstw europejskich oraz prawa Unii Europejskiej. Pozwala to czytelnikowi na szerszy ogląd i pełniejsze zrozumienie tematu.

Ilość miejsca poświęconego rozważaniom na temat poszczególnych typów nieuczciwej reklamy jest proporcjonalna do ilości problemów, jakie rodzą w codziennym życiu i częstotliwości występowania. W związku z powyższym założeniem autorka najszerzej opisuje reklamę wprowadzającą w błąd i reklamę porównawczą.

Osobiście najciekawsze wydają mi się rozważania odnoszące się do reklamy ukrytej (rozdział VI). Wiąże się ona z faktem, iż klasyczna reklama ma coraz mniejszą skuteczność. W związku z tym producenci reklam szukają nowych sposobów, aby przykuć uwagę widza (czytelnika, słuchacza) i sprawić, by na dłużej zapamiętał pewne treści. Wykorzystują przy tym naturalną potrzebę konsumentów, którzy zagubieni w przytłaczającej ilości towarów, usług oraz ich reklam, poszukują obiektywnych wskazówek, ułatwiających im dokonywanie właściwych wyborów rynkowych. Mowa tu o trzech rodzajach działań: reklamie odredakcyjnej, czyli ukrytej w materiałach redakcyjnych, lokowaniu produktów (product placement) oraz reklamie subliminalnej (podprogowej). Autorka opisuje te zjawiska w ciekawy sposób, urozmaicając licznymi przykładami, a następnie ukazuje, w jaki sposób odnoszą się do tego zagadnienia ustawodawstwa krajowe niektórych państw europejskich, konwencje międzynarodowe, prawo Unii Europejskiej oraz polskie ustawy: o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i prawo prasowe.

Sporo miejsca zostało również poświęcone klauzuli generalnej, na której została oparta konstrukcja Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (art. 3 tego aktu) i wzajemnemu stosunkowi pomiędzy art. 3, a „reklamowym” art. 16. Zagadnienie to rodzi liczne problemy interpretacyjne. Autorka opowiedziała się za związkiem pomiędzy ogólnymi rozwiązaniami art. 3 i szczególnym rozwiązaniem art. 16, przyjmując definiującą, uzupełniającą oraz korygującą funkcję klauzuli generalnej.

Monografia ta jest napisana bardzo fachowo, podbudowana została rzetelną wiedzą autorki, zarówno teoretyczną, jak i praktyczną (autorka jest pracownikiem Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie zajmuje się m.in. prawem prasowym i prawem konkurencji oraz radcą prawnym).

Publikację oparto na szerokiej bazie źródłowej obejmującej akty prawne oraz bardzo liczne pozycje literatury polskiej i zagranicznej, dzięki czemu jest również cennym informatorem bibliograficznym.

Jest to obowiązkowa pozycja dla wszystkich osób zajmujących lub interesujących się reklamą. Warta jest polecenia również wszystkim konsumentom, którzy codziennie dokonują jakichś wyborów pod wpływem reklamy.

Anna Barć-Krupińska

Andrzej Żebrowski, *Kontrola cywilna nad siłami zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1998, ss. 396

Andrzej Żebrowski jest oficerem Wojska Polskiego, od 1997 roku doktorem nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce. Autorem licznych publikacji z zakresu zasad kontroli cywilnej nad siłami zbrojnymi, kompetencji organów kierujących resortem obrony narodowej, podstaw prawnych funkcjonowania armii. Swoje prace drukował w „Myśli Wojskowej”, „Wiedzy Obronnej”, „Przeglądzie Prawniczym”.

Kontrola cywilna nad siłami zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej jest efektem jego badań naukowych, studiów i przemyśleń własnych. Książka ukazuje poszczególne etapy kształtowania kontroli cywilnej nad wojskiem. Całościowo ujmuje problematykę kontroli w okresie transformacji

ustrojowej. Niezwykle ważną rzeczą podkreślaną wielokrotnie przez autora jest rola armii w czasach pokojowych, gdzie nie jest przeznaczona bezpośrednio do obrony państwa. Zadania jej polegają wówczas na stwarzaniu warunków do mobilizacyjnego i operacyjnego wszechstronnego przygotowania się do działań wojennych. Potencjał sił zbrojnych należy utrzymywać na odpowiednio wysokim poziomie, analizując na bieżąco ewentualne zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Praca składa się z czterech rozdziałów obszernie ujmujących temat.

W rozdziale pierwszym autor omawia rodzaje kontroli, kryteria a także strukturę systemu sprawowania kontroli. Szczegółowo opisuje funkcjonujący w siłach zbrojnych system kontroli, który obejmuje: inspekcję gotowości bojowej, kontrolę kompleksową, kontrolę problemową, kontrolę gospodarczą, wizytację, samokontrolę, rozliczenie, nadzór służbowy. Wnioskuje, że system kontroli spełnia swoją rolę tylko wtedy, gdy jest odpowiednio zaplanowany, właściwie zorganizowany, sumiennie przeprowadzony, uczciwie podsumowany, a następnie jeszcze raz sprawdzony.

Rozdział drugi zawiera osobiste rozważania Andrzeja Żebrowskiego na temat kontroli w ujęciu historycznym. Wydarzeniem, które zdaniem autora wywarło poważny wpływ na powstanie organów kontroli było utworzenie Krajowej Rady Narodowej z inicjatywy PPR, w nocy z 31 grudnia 1943 roku na 1 stycznia 1944 roku. Kolejnym było powołanie Komitetu Obrony Kraju. Ważna również była, według Żebrowskiego, kierownicza rola PZPR, realizowana poprzez dobór osób na kierownicze stanowiska państwowe i wojskowe oraz kontrolowanie działania własnych członków desygnowanych na wskazane przez partię stanowiska. Taką opinię znajdujemy w jego książce.

Żebrowski informuje nas, że po powołaniu Urzędu Prezydenta oraz przekazaniu Prezydentowi kompetencji Rady Państwa, przewodniczącym Komitetu Obrony Kraju został Prezydent a prezes Rady Ministrów sprawował funkcję Rady Narodowej zastępcy przewodniczącego. Przy Sekretarzu KOK działało międzyresortowe kolegium o charakterze opiniodawczym, doradczym i informacyjnym. Stałymi członkami kolegium byli: Szef Sztabu Generalnego oraz Szef Urzędu Ochrony Państwa. Sekretarz KOK, jako organ wykonawczy, realizował powierzone mu zadania poprzez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Następnie KOK został przekształcony w zakresie składu osobowego i struktury w Radę Bezpieczeństwa Narodowego.

W rozdziale trzecim autor prezentuje obowiązujące regulacje prawne oraz propozycje dostosowania ich do nowych warunków polityczno-społecznych. Omawia kontrolę władzy ustawodawczej nad siłami zbrojnymi. Opisuje, kto jest uprawniony do przeprowadzania kontroli parlamentarnej i w jakim zakresie. Przedstawia elementy funkcji kontroli parlamentarnej, takie jak: interpelacje, zapytania, dezyderaty i opinie.

Objasnia nam, jak Prezydent RP sprawuje kontrolę nad armią, informuje, że jest on przełożonym wszystkich żołnierzy oraz pracowników cywilnych wojska. Zakres jego uprawnień ma związek z zagrożeniem bezpieczeństwa publicznego. Funkcje kontrolne ma także Rada Ministrów, która za pośrednictwem ministrów, wojewodów i innych organów administracji państwowej i samorządowej kieruje, koordynuje, nadzoruje i kontroluje realizację działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa. Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów jest według autora kolejnym przejawem kontroli cywilnej rządu nad armią. Nie jest on organem administracji państwowej, ale realizuje kompetencje prezesa Rady Ministrów w zakresie spraw obronnych, a przede wszystkim koordynuje prace w zakresie wprowadzania reform w systemie obronnym. Sam premier również jest przełożonym w stosunku do wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych wojska stosownie do Regulaminu Ogólnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Kontroluje on, koordynuje, nadzoruje prace Ministra Obrony Narodowej, kieruje procesem legislacyjnym, występuje z wnioskiem do NIK o przeprowadzenie kontroli w resorcie obrony narodowej. Wydaje rozporządzenia, zwołuje posiedzenia, przewodniczy obradom, powołuje sekretarzy i podsekretarzy w MON oraz Szefa Obrony Cywilnej.

Andrzej Żebrowski przedstawia kontrolę resortową prowadzoną przez różnych ministrów w zakresie swoich uprawnień, a także kontrolę zwaną przez siebie kontrolą niezawisłą, którą sprawują:

1. Trybunał Konstytucyjny - jako gwarant przestrzegania konstytucji w procesie tworzenia prawa dotyczącego obronności i bezpieczeństwa.
2. Trybunał Stanu, który zgodnie z konstytucyjną zasadą praworządności stoi na straży przestrzegania prawa przez wszystkie organy państwa, również wojskowe.
3. Najwyższa Izba Kontroli - w której istnieją wyspecjalizowane komórki zajmujące się sprawowaniem kontroli armii.
4. Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa SN sprawuje nadzór nad orzecznictwem sądów wojskowych.
5. Naczelny Sąd Administracyjny kontrolujący wszystkie akty administracyjne, również wojskowe.
6. Rzecznik Praw Obywatelskich - który może żądać wyjaśnień i przedstawienia akt każdej sprawy za wyjątkiem spraw Wojskowych Służb Informacyjnych.
7. Prokurator Generalny jako zwierzchnik prokuratorów wojskowych.

Autor opisuje kontrolę społeczną za pośrednictwem takich instytucji, jak: związki zawodowe, społeczną inspekcję pracy, samorząd pracowniczy, instytucje samorządowe, instytucję skarg, środki masowego przekazu.

W rozdziale czwartym omawia kontrolę cywilną sprawowaną przez Ministra Obrony Narodowej. Kończąc swoje rozważania Żebrowski stwierdza, że u podstaw cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi w Polsce leży apolityczność wojska, która powinna stanowić punkt wyjścia przy kształtowaniu systemu kontroli. Przedstawiony w książce materiał ma duże wartości poznawcze i kształtujące. Ukazuje istotę kontroli cywilnej nad armią, jej złożoność i ważkość. Prowadzi do twierdzenia, że kontrola cywilna nie może doprowadzić do sytuacji, że każda zmiana rządu lub Ministra Obrony Narodowej wprowadza istotne zmiany w koncepcji jej funkcjonowania. Organy kontroli cywilnej nad siłami zbrojnymi powinny mieć dokładnie sprecyzowane zadania i ściśle określony zakres uprawnień. Praca jest kompendium wiedzy, które może być wykorzystane w dalszych pracach prowadzonych nad regulacją prawną zagadnień związanych z cywilną kontrolą nad armią.

Ogólnie rzecz biorąc książka Andrzeja Żebrowskiego to rzetelne i wnikliwe opracowanie tematu, pomimo wielu autorskich uogólnień i uproszczeń. Zdecydowanie polecam *Kontrolę cywilną nad siłami zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej* wszystkim decydentom i legislatorom. Bardzo ważną rzeczą jest apolityczność i apartyjność armii i to żeby organy cywilnej kontroli nad armią nie mogły użyć sił zbrojnych do realizacji własnych celów i partykularnych interesów. Decyzje związane z użyciem wojska muszą być podejmowane przez kompetentne osoby cywilne o wiele lepiej rozumiejące uwarunkowania w tym zakresie niż osoby wojskowe.

Marek Bidziński

Włodawa. Miasto i region na przelomie XX/XXI wieku, praca zbiorowa pod red. Edwarda Olszewskiego, Lublin Włodawa 2002, ss. 393.

Często fascynujemy się znaczącymi wydarzeniami z lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, jakie zaszły w Polsce, czy Europie Środkowo-Wschodniej. Opisuje się je z reguły przez pryzmat całych państw czy regionu. Natomiast autorzy monografii *Włodawa. Miasto i region na przelomie XX/XXI wieku* ukazują nam, jaki wpływ miały te wydarzenia na przygraniczne miasto Włodawę. Przez co możemy w interesujący sposób poznać te fakty w innej konwencji. Znajdziemy tam nie tylko opis najnowszych dziejów, ale i informacje dotyczące przyrody czy kultury. Takie właśnie podejście do tematu czyni tę pracę bardzo interesującą i godną polecenia każdemu czytelnikowi.